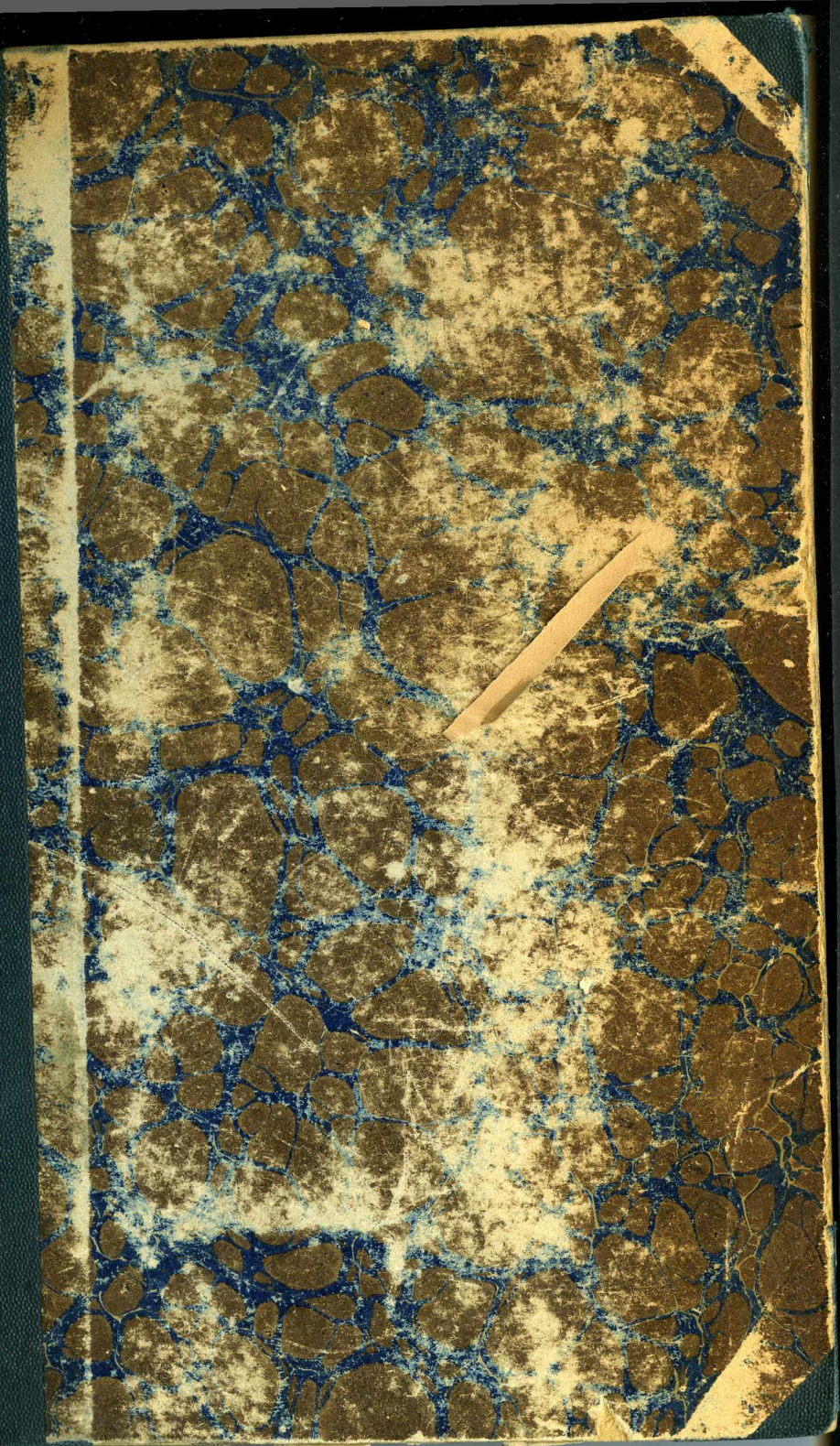

Politikai
röpiratok.

156.

MEDDIG LESZ MÉG BEKÖTVE AZ
IGAZSÁG SZEME?

156

1393

RENGETEG CSALÁSOK.

KÖZREBOCSÁTJA:

TÓVÖLCYI TITUSZ ÉS TÁRSA

ügyvédi, közvetítő és ügynöki irodája

1874.

9.

BUDA-PEST, 1874.

NYOMATOTT KOCSI SÁNDORNÁL, ORSZÁGUT 39. SZ. LUBY-HÁZ.

ENDING LINE WITH BAKKONIA

LEASING SYSTEM

BENEFITING CSALÁDOK

DE BALLAGI GÉZA.

TOVÁBBI DOLGOK

1874

MAY 1874

T á j é k o z á s u l .

Számtalan visszaélést látva, s tapasztalva, azon gondolatra jöttem, hogy egy oly irodát nyitok Budapesten, — milyen még nincs, s amely iroda mindenféle ügyesbajos dolgok elintézésére vállalkozni fog, s amely iroda a hozzáfordulóknak mindenben készségére álland. — Kellett tehát: hogy ügyvédi, közvetítő, és ügynöki teendőket is felvállaljon. Midőn tehát mindezekhez társat, és ügyvédeket nyertem volna, az irodát 1874. márczius 25-dikén, közakarrattal megnyitottuk.

Hirdetési iverink szétmentek az országban, s találtak emberekre, kiknek jólesett tudniok, hogy ismerős egyénekhez fordulhatnak. Így jelent meg nálunk május hóban Ágoston Antal Bácsmegyében Tataházán lakó földművelő, ki ha nem tanult ember is, de észszel bir, könyveket és hirlapokat olvas, és a törvénykezésben is bir annyi jártassággal, hogy sok dolognak rá akad a nyitjára, miért is őt sorsosai közül többen felszokták keresni, hogy mint ahhoz jobban értő, tehát nekik tanácsot adjon, vagy ügyeikben eljárjon.

Ágoston Antal Foktőrül került Tataházára, néhány évvel azelőtt, s kezdett neki mindjárt feltűnni az a sor, melyet bizonyos ügyvéd urak és más uriemberek azon a vidéken megalkottak, s melynek következtében körülbelül 400 birtokos családra várt a mindenéből kifosztott koldussá létel tarisznyája.

Ágoston már Foktón ismerte ez ügyet, de ott még se

volt annak oly iszonyu szinezete mint a minőnek Bácskában mutatkozott, kezdte tehát tanulmányozni, s csakhamar nyomára jött annak, mit különben hallani lehetett mindenfelé, hogy t. i. itt óriási csalások rejlenek és áhitoznak éhes szörnyetegekként, becstületes, szorgalmas családok, és családapák vagyonára.

Több ideig nézte ő ezt így, és gondolkozott mentőszerezen, (sőt folyamodott törvényszékekhez és miniszteriumokhoz is, noha a kívánt eredmény nélkül,) míg egyszer csak kezébe akadt irodánk megnyiltának hiradása.

Ágoston Antal volt lapomnak előfizetője lévén, bizalommal viseltetett személyem iránt, s irodánk megnyiltát sorsosainak tudtára adván, azok által május hóban hozzánk csakugyan fel is küldetett.

Mint aféle földművelő ember nem egész curialis stylusban, hanem azért csak előadta küldetésének okát és célját, megkérdezhvén bennünket, hogy hát vajjon készek lennénk-e ezen úgy tisztába hozatalát felvállalni.

Megvallván az igazat, mi aféle tudákos paraszt embernek néztük őt, és nem egészen hittünk előadásának, ámde hosszas, és egész hévvel alkalmazott ostromának engedve megígértük neki, hogy: az esetben, ha utiköltséget adnak, lemegyünk a színhelyre, az illető törvényszékeknél átnézzük az iratokat, megismerkedünk a körülményekkel, s ha látjuk, hogy a dolog csak tized részben is úgy áll, amint ő azt lenni állítja, tehát felvállaljuk, és jótállunk érte, hogy tisztába is fogjuk hozni.

Az utiköltség augusztus hóban megérkezett, midőn is irodánk ügyvédével Bódogh Kálmán urral, a helyszíneire utaztunk, a Szabadkán, Zomborban és Baján találtató okmányokat átvizsgáltuk, azok egyrészét lemásoltattuk, s az

Ágoston Antal által állított vakmerő csalásoknak mindjárt az első lépésnél nyomára akadtunk.

És mert itt egész vidék tönkretétele forog szóban, az ügy megérdemli, hogy nyilvánosság útján az egész ország tudomására hozassék, hogy míg egyrészt a hatóságokat és miniszteriumokat tevékenységre és erélyes közbelépésre kérnök fel, másrészt felköltsük a közvélemény figyelmét is, hogy Argus szemével őrt állva, a dolog megindítását, folyamát és bevégzését, éber részvéttel kísértse, mert itt nemcsak egyes visszaélésekről, hanem honfiaink, polgártársaink egy egész tömegének életéről, boldogságáról van szó, midőn ezer árva várja mulandó remény és kétségbeesések közt a sötét jövő inséges napjait, s körülbelül 400, most még birtokos család a koldusbotot.

Kelt Budapesten, 1874. szeptember hó első napján.

Tövölgyi Titusz.

I.

B. község plébánosának elbeszélése.

Kutatásaink közben megtudtuk, hogy B. község érde-
mes plébánosa P. D. ur, ki szintén a zaklatottak közt van, s
ki az illető urakkal hosszas perlekedést folytatott, de mint
társai, tehát ő is belevesztett, s minden eddig szerzett vagyon-

kájától megfosztatott, tehát mint aféle értelmes és lelkiismeretes ember, ha kérdést intézünk hozzá, elfogja beszélni az egész ügy történetét, s előadni adatait, úgy pörös iratait, — tehát Zomborban kocsira ültünk, és B. községe felé hattunk. —

B. Zomborhoz négy-öt óra járás levén, a sovány fuvaros lovak által lassacskán vont szekéren elég időnk volt a már eddig tapasztaltak felett gondolkozni és beszélgetni. Ágoston Antal, társai által mellénk adatva mindenütt kísérvnk volt azon illedelmes kijelentéssel, hogy: „tanulás és tapasztalat szerzés végett“ — de bizony mi megértettük, hogy nem annyira avégett, mint inkább ellenőrzés végett, miután a vidék népe 10 év alatt csakis igazságtalanságokat és lelkiismeretlenségeket tapasztalván, már annak se tudott hinni, kinek különben hinni akart.

Esti nyolcz óra után volt már az idő, midőn B. községbe értünk, s a templom előtt megállva, épen találkoztunk az ott sétáló plebános urral, kinek magunkat bemutatva, s czélunkat előadva, a legbarátságosabb fogadtatásban részesítettünk.

Szénégetőnek tőkén levén a szeme, nagyon természetes, hogy társalgásunk eleje, közepe és vége nem lehetett más, mint az ügy, melynek érdekében Pestről Bácskában, és az igen tisztelendő plebános urnál is megjelentünk.

Ő készségesen rakta előnkbe iratait, melyeket szintén átnézve, átkutatva, s eddigi meggyőződésünket megerősítve, térítvény mellett magunkhoz vettünk, mely idő alatt a vacsora is elkészülvén, asztalhoz ültünk. Itt aztán felkértük szives házigazdánkat, hogy lenne jó, és beszélné el nekünk ezt a történetet elejétől kezdve végig. Ő engedett a felhívásnak, s egész érdekléllyel figyelve hallottuk tőle a következőket:

„1862-ben híre szárnyalt itt annak, hogy az ugynevezett

belga-banktól, betáblázás mellett s olcsó kamatra lehet pénzt kapni, amely hir elterjedvén, több faluból mentek Pestre emberek, Ullmann Sándor ügyvéd, avagy Ertl Károly ügyvéd urhoz, (de biz azt nem tudom bizonyosan megmondani, hogy melyikhez) kik a bank megbizottjaiként szerepeltek volna. Pénzt azonban nem kaptak, hanem biztatást igen.

Egyszer csak, (de már tíz esztendővel ezelőtt történvén, tehát arra sem emlékszem, hogy melyik hónapban) megjelenik e vidéken több uri egyén. köztük Ullmann Sándor, Ertl Károly és Ott Antal urak, kik hirül hozzák a földnépének, hogy pénzt ugyan nem adnak, hanem adnak annál jobbat, melyből lesz pénz is, posztó is. Itt vannak ugyanis a borotai és dzsidai nagy puszták, ingóságokkal megrakottan, álljanak össze, és részletfizetésre vegyék meg azt. Ha az ingóságokat eladják (levén mindenkinek igavonó jószága és gazdasági szerszáma ugyis) lesz pénz, azonfelül pedig megmarad a föld, és nagy gazdákká lesznek maguk se tudják hogy miképen.

E hir persze hamar elszárnyalt a falvakban, de hogy az eladás minél sikeresebben és hamarosabban történhessék, az illető urak nagy ígéreték mellett embereket fogadtak meg, hogy ismerőseiket biztassák és vevésre serkentsék. Ezek meg is tettek mindent amit tehettek, mert beszéltek annyit hogy az ember fizetett volna már azért is, hogy megszabadulhasson tőlük.

Mikor aztán eléggé fel volt lármázva a vidék, akkor a nevezett pusztákra nagy gyűlést hirdettek, hogy akik venni akarnak, hát menjenek oda, és mindjárt aláírhatják a szerződést is. — Én magam nem mentem ugyan el, de akik ott voltak azok beszéltek, hogy ígértek ott mindent. Először is minden ingóságot, aztán száz hold után 72 hold vas alá

való jó földet, beültetett kész szőlőt, szép lábas erdőt, szóval mindent, ami a pusztában találtatott.

Mikor aztán Ertl Károly ur kifogyott volna a szóból, rámutatott Ullmann Sándor urra e szavakkal: „A többit pedig mondja el arany száju szent János, ki a népek boldogítására van hivatva.“ Ekkor aztán Ullmann ur vette át a szót, s ő fogott új erővel az ígérettevésekhez: hogy amit itt szemeitekkel beláttok, az mind a tietek lesz, sat. sat.

Az ottlevők ennyi ígéretetek által elvakítva, tömegebben nyilatkoztak a vétel mellett, midőn is fehér papiros tétetett eléjük, hogy neveiket írják föl, vagy tegyék oda kezükvönását, miután az illető urak tudni akarják, hogy hányan lesznek a vállalkozók. A népek azt mondják, hogy ők több aláírást nem is tettek, s hogy ez a beirt papiros csatoltatott később a szerződéshez, mely német nyelven fogalmaztatott, s a vevők állítása szerint nekik soha meg nem magyaráztatott.

Mikor aztán az aláírások ezen és a következő napokon megtörténtek volna, a vevők további értesítésig haza küldettek, mikor aztán az értesítést megkapták, hogy menjenek, és vegyék a földet birtokukba, tehát már akkor nem találtak semmi néven nevezendő ingóságot, mert azt az illető urak mind egy cseppig elárvereztették, s a pénzt zsebre is tették. Erre persze zugolódás támadt, és a vállalkozók közül sokan otthagyták a pusztát, és haza mentek. Azok pedig, kik még a földekben biztak, felfogták a maguk részét, és kaptak száz hold után, nem 72 hold szántóföldet, hanem 32 holdat, levén a többi sivár homok. A szőlővel pedig úgy jártak, hogy amint elakarták foglalni, tehát a szomszédos község lakosai által kiverettek belőle, miután azon szőlők, melyeket illető urak eladtak, a szomszéd község lakóinak tulajdonai voltak.

A vállalkozók már akkor megvoltak ijedve, de bíztak az istenben és szorgalmukban, hogy hátha azon kevés szánrható földből is kifogják teremthetni a vételárt. Voltak, kik minden pénzért tehetőt eladtak, odaköltöztek, és testtel-lelékkel neki estek a dolognak; ámde ami lehetetlen, az lehetetlen; a 32 hold minden szorgalom daczára sem volt képes 100 hold vételárát kitermeni, s így az illetők második évben belátták, hogy minden erőmegfeszítés hasztalan, tehát a pusztáról lemondtak, onnan el is költöztek, — akik pedig le nem mondtak, mert fizetni a második évben már képtelenek voltak, tehát daczára tulajdonjoguknak, daczára hogy a vételár betáblázások által kellően volt biztosítva, a pusztából kiverettek.

Most tehát épen nem volt se pénz, se posztó, hanem azok, kik jóhiszeműleg az eladhatókat eladták, s a pusztába fektették, azok már is tönkre lettek téve. Aranyházja szent János arany hegyei megszülték aztán az inség és kétségbeesés napjait, mert daczára, hogy vevők a pusztákból kiverettek, részint kiköltöztek, s abban többé semmi tulajdonijoggal nem bírtak, az egyetemes jótállás folytán a bank valamennyit beperelteté a vételárért, persze azokat is, kik mindjárt az első nap lemondván, a pusztából egy talpalatnyi földet sem bírtak.

Lett aztán jajgatás és kétségbeesés, pör, vizsgálat és végrehajtás, megszólaltak a dobok, és szólnak mai napig. A bank mindenütt nyer, a vállalkozók mindenütt buknak..... Sok ember megfosztatott már minden vagyonától, és lett földönfutóvá sok család.

Ennyit azokból, melyeket részint elbeszélések, részint pedig saját meggyőződése után tudok, és miután elbeszéltem mások baját, elbeszélem a magamét is.

Az időtájban tehát, midőn fennt nevezett urak többet

magukkal Baján jártak, én is bevetődtem a városba, találkoztam Ott Antallal, a megbizottak egyikével, ki velem kispaposkodott valamikor.

— Hallom, — mondám neki, — hogy ti itt pusztákat árultok részletfizetésekre.

— Ah barátom! — kiáltá Ott karon ragadva, — ez valódi áldása lesz e vidéknek. Földbirtokossá lehet minden ember maga se tudja hogyan. Megbocsáthatlan bünt követsz el, ha nem veszesz te is. Jöjj, itt vannak az urak (ebben és ebben) a vendéglőben, ott aláírod magad, és földesurrá lész. — Igy beszélvén Ott, csak vitt és vitt a vendéglő felé, melyből kihangzott a zene, s amint beléptem folyni láttam a pezsgőt.

Ott mindjárt bemutatott egyik-másik urnak, kik ropant szives és előzékeny uriemberek voltak. Etettek itattak, aztán előmbe tették a szerződést, röviden elmondván, hogy mi van benne. Ámde látván is magam előtt a tömérdek aláírást, s hozzá nem levén olyan ember ki a más szavában kételkedik, tehát engedvén a rábeszélésnek oda irtam nevet én is. Csak száz holdat akartam vállalni, de rám beszéltek kétszázat.

A többek közt szóváltásba eredtem egy bankár urfival is, kinek nevére ugyan már nem emlékszem, s körülbelül a következő beszélgetés fejlett ki köztünk;

Én: Mit csináljak most már én azzal a kétszáz hold földdel fundus instructus nélkül?

Bankár: Hiszen van ott uram elég.

Én: És adnak belőle?

B.: Hogy ne adnának, csak tessék kimenni a pusztára, és tessék választani.

Én: Kellene vagy hat ökör.

B.: Akár nyolczat. Hát szekerek?

É n : Bizony kellenének szekerek is.

B. : Van ott az is elég. Hát ekék, s holmi egyéb szer-
számok ?

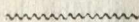
É n : Tehát azt is adnak ?

B. : Mindent ami szükséges, csak tessék menni és vá-
lasztani.

Azt hittem Eldorádóban vagyok. Amint haza értem,
nem tudtam aludni egész éjjel. Agyam tervekkel lön tele,
hogy mily industriát fogok én kifejteni. Másnap mentem a
pusztára s a képzeletben már előre látám a pompás ökröket,
birkákat, és a többi. Mire aztán oda értem, tehát láttam üres
istállókat és színeket, nem volt ott semmi, már az előtte levő
napokban elárvereztek mindent, s hihetőleg abból került ki a
bajai mulatság is. Történt pedig az árverezés oly hirtelen, és
oly potom áráért, hogy két forintért is lehetett egy pár
selymes birkát venni.

Persze ezeket látva, azonnal elmúlt az én eldoradói ál-
modozásom, és szerettem volna mindenről lemondani, de biz
az már későn volt. Kaptam aztán kétszáz hold után vagy
hatvan hold szántóföldet. és száznegyven hold sivár homo-
kot, én is bevégeztem pedig az ügyet, mint a vállalkozók
közül sokan aképpen, hogy mindenemet elvették.

Ha az urak belenéztek a dologba, bizonyynyal birnak
már okmányokkal, melyek állításaimat igazolják. A sok sze-
rencsétlen nevében magam is kérem, hogy fogjanak az ügy-
höz erélyesen, becsületesen, s lehetetlen, hogy siker ne koro-
názza fáradozásait, mert itt sok történt, aminek nem sza-
bad lett volna történnie.

Mennyiben volt igaz a b...i plebános elbeszélése?

Hogy B. község igen tisztelt lelkészének előadása minden személyeskedést mellőzve a legszerényebbül volt tartva, arról meg fog győződni a tisztelt olvasó az alatt következő tiszti jelentésből s azon adatokból, melyeket mi, csakis néhány vállalkozó községet bejárva, futólag összeszedtünk, de a minő adatot majdan a vizsgáló bíró szerezhethet magának akár százat.

Ez ügy ugyanis, már bünvádi vizsgálat tárgyát képezte 1864-ben, de hogy akkor miért maradt el az ítélet, hogy és mint lehetett az ügyet akként elsimitani, hogy most, midőn az kezeinkbe került, ismét előről kezdjük? reméljük egy igazságos vizsgálat szintén felfogja deríteni.

1864-ben ugyanis Grosechmid Gábor Bácsbodrogh megyei törvényszéki ülnök, és Millasin Jakab tiszti főügyész, ki lettek küldve ez ügy átvizsgálására, s ugyancsak, 1864. október 17-én a megyei kormányzathoz beadott jelentésük következően hangzik:

Másolat.

Tekintetes kormányzat! Vancsura János rémi lakos és érdektársainak a brüsseli hitelintézet által eladott borotai pusztai földek megvétele körül állítólag elkövetett csalások iránt tett panaszára, méltóztatott a tekintetes megyei kormányzatnak, f. évi sept, 14-én 9708. sz. a. kelt rendelete által alólirattaknak meghagyni, miszerint ezen egész önálló adóközség végromlását tárgyazó panasz mibenlétét a felek meghallgatásával tüzetesen megvizsgáljuk, és az eredményt véleményünk kíséretében mielőbb betérjeszszük. Mely kegyes meghagyás következtében alólírottak Bajára, és onnan a helyszínére mentünk, a borotai pusztára kirándulván és Albrecht

József főszolgabíró urnak közbenjöttével *) az illető, s a borotai puszta vételébe és eladásába befolyt egyéneket kellőleg ki-hallgatván, van szerencsénk az egész eladási ügy történetét az ügy jelen állása előadásával véleményünk kíséretében á következőkép előadni. Köztudomásu dolog, miszerint az urbér végleges megszűntével és a magas földadó behozatalával a birtokviszonyok e honban is válság alá jutván, sok nagy-, va-lamint kisbirtokos is fekvőségeit eladni kénytelenítettett, de egyszersmind a tulajdonjog szabályzása és a telekkönyv be-hozatala külföldi tőkepenzeseket is honunkba csalogattak, kiknek tágas tért nyitott otthon csekély kamatot hozó, itt a magas pénzár által növekedett tőkepenzeiket nyereséggel in-gatlanok adás-vevéseire fordítani. Az első között volt gróf Zichy Bódog is a tágas kiterjedésű bajai uradalomra nézve, az utóbbiak között a Lagrand, Dumonceau et Comp. cége alatt Brüsszelben működő belgai hitelbank. Ugyanis gróf Zichy Bódog a 12,000 □ hold borotai pusztát Schey nagy-kereskedőnek eladván utóbbi azt ismét állltólagosan 850,000 o. é. frtért a fennevezett Belga-banknak elárusította olykép, hogy a bank a vételárt kifizette Scheynek és egyuttal vállal-kozókat keresett, akik ezután a pusztát átvegyék, és akik a vételárt részletfizetésekben kamatostól a banknak visszafizetni tartoznak. Ez nem kis feladat volt, mert az egykori bajai uradalomhoz tartozó nagy puszták, melyekhez a kérdéses borotai puszta is tartozik, anynyira homokos földdel birnak, hogy azoknak kisebb vagy nagyobb része futóhomok, mely csak nagy iparral és sok költséggel termékenyíthető. Miután ugylátszik, hogy a bank nagy vevőkre nem akadt, az általa gyakorlott feldaraboláshoz fogott, e célból leküldötte Ullmann Sándor ügyvédet, ki Ertl Károly pesti ügyvéddel Bajára

*) Ez is nagy bibije a dolognak.

leérkezvén, mindenekelőtt a nép közt forgó ügynököket kerestek, kik ismét az eladást jó színbe feltüntetve vállalkozókat keressenek. Ezek között főszerepet vitt Ertl Károly ügyvéd által ismert Ott Antal, ki nemcsak fortélyosságáról, de több rendű csalásairól is ismert egyéniség, ki jelenleg is bünfenytő per alatt áll és a kinek pere felülvizsgálat végett a tek. kir. táblánál létezik. Ott Antal ismét alárendelt ügynököket keresett, mint voltak Janda József, Csefkó János, Mandits Borsa, Frank Salamon és többen, többnyire nem igen jó hirben álló egyéniségek, kik azután meggyékszerte faluról-falura járva csöditették a venni szándéklókat. Ez történt mintegy január hóban 1863. évben. A bank megbizottjai nem csalódtak. A földnépe elragadtatva azon csalkép által, hogy e vétel által földesurakká válnak, da főleg azon mézesmadzag által is, hogy az azon évi kész földtermése szinte birtokukba jön, seregestől tódult az eladással megbizottakhoz, kik azután a feltételeket a vállalkozóknak megmagyarázván, a vagyonosabbak, és jobbmódu egyéniségek részint ismervén a puszta minőségét, részint visszarettenve a feltételektől, többnyire magukat visszahúzták ugyanynira, hogy a megmaradt vállalkozók kevés kivétellel szegény ügyefogyottak, (?) kik mindenhez kapkodnak felsegélésükre, vagy kisebb-nagyobb kalandosok, kik bizva a jövőbe és az innen keletkezendő zavarokba, minden áron földbirtokosok akartak lenni, és a kik minden tőkepénz nélkül lévén, a vett birtok jövedelméből akarták a vételért fizetni. A vételár nem látszik magasnak, minthogy 15 évi részletfizetésre volt kiszabva olykép, hogy az első öt éven át a 12,000 holdért, holdját 1,100 □ ölével számítva összesen évenként 123,370 francot kellesen fizetni. Magas-e vagy jutányos a vételár? tüzetesen meghatározni bajos, minthogy abban három bizonytalan tényező rejlik, t. i. a változó pénzár, az évi adó mennyisége és az évi termés minő-

sége, mindazáltal, hogyha vesszük, hogy ezen ár mintegy holdanként 15 év alatt fizetendő o. é. 120 frtnak felel meg, és hogy Borota pusztának csak mintegy felerésze valóságosan használható föld, és a többi mennyiség daczára azon körülménynek, hogy az is csak úgy adózik, mint a III-ik osztályu föld, igen csekély jövedelmet ad, be kell ismerni, hogy a vételár oly magas, miszerint mindenki által előrelátható volt, hogy szűk évek bekövetkeztében, a kész tőkével nem bíró vállalkozók kötelezettségeiknek mi esetben sem felelhetnek meg. Szemközt e ténykörülményekkel kötendő szerződésnek legsúlyosabb pontja volt a IX., melyszerint az egymást nem választó, és nem ismerő vállalkozók egyetemlegesen tartoznak a vételárért jótállani, és az egész vételárt fékvőségeikre zálogjogilag bekebelezni, nem különben a VIII. és VII. pont, melyek által a vállalkozók magokat távoleső idegen törvényszékeknek alávetették, egyszersmind minden lehető ellenvetésről, meg a felén tuli megrövidítésről is lemondottak. Tagadhataflan, hogy e feltételek nemcsak a megbizottak, de a járásbeli főszolgabíró Albrecht József ur által is a vállalkozók és megbizottjaiknak több ízben és több nyelven megmagyaráztattak, valamint az, a kihallgatott több alkalmas tanunak vallomásából és a szolgabírói jelentésből*) is kitűnik, de daczára, hogy sokan e feltételekkel be nem elégedtek, sőt a solidaristának nyíltan ellen mondtak, mindazáltal mindannyian majdnem alig várták azon percet, melyben a szerződést aláíratthattak. E nap pedig 1863. évi april 7-ke volt, midőn t. i. a bank megbizottjai, valamint a vállalkozók is a helyszínére, a borotai pusztára kimenve, a szerződést véglegesen aláírták. Ez alkalommal a feltételek szinte felolvastattak, és noha nagy szél fujt és sokan a vállalkozók közül azokat

*) Itt a vizsgálat a szolgabírónak kedvez.

e végett állításuk szerint nem értették, mindazáltal nagyobb-része a jelenlevőknek zajongani kezdett és főleg azon pont iránt akart tisztába jönni, vajjon hány használható, vagyis vas alá való hold esik 100 hold után? és ez az Achilles sarka ezen egész eladásnak. Mindannyi tanu egyhangulag állítja, hogy valahányszor Baján vagy Borotán kérdezték Ullmann, Ertl és Ott megbizottakat, mindenkor azon választ nyerték, hogy 100 hold vett földben 65 egész 70—72 hold vas alá való szántóföld, kaszáló és szőlő leend, sőt ezen állítást Csordás János a szerződés megkötése alkalmával történt czédulák kiosztása által is, mint mérnök erősítette, mely czédulák jelenleg is a vállalkozók birtokában léteznek. Hasonló nehézség volt az egyetemleges jótállásra nézve is. A tanuk körülményesen előadják, mikép Borotán a jelenlevő nép kétkedvén, hogy a pusztában annyi jó minőségű föld lenne található, továbbá előadván, hogy ők egyik-másikért jótállani nem akarnak, ezen okból zajongni kezdett, de Ertl Károly akkor Ullmann Sándorra mutatott, mondván, ő az az arany-száju sz. János, kinek hinni kell, és a ki jött a népet boldogítani. Ily módu hitegetések után iratott alá m. é. april 7-én és 8-án a kérdéses szerződés, melyben a pusztá kiterjedése 12000 holddal van kitéve, de a nyerendő föld minőségéről egy szó sem foglaltatik. Maga az aláírása a szerződésnek sem ment kellő ünnepélyességgel, sokan megbizottjaik által irat-ták alá neveiket, de vannak olyanok is, kik soha nevöket alá nem irták, sőt jelen sem voltak az aláírásnál, a megbizottak ismét megbizásaikat többnyire fel nem mutatták. Igaz, hogy a szerződés aláírását a főszigabiró ur hitelesítése által ünne-pélyesítette,*) de noha eleinte seregestül tódultak a vállalkozók az aláíráshoz, mégis egyesek elmaradtak és csak szállongva

*) Ez a baj!

egyenkint irták alá neveiket, s mert az aláírás két napig tartott, főszolgabíró ur mindig jelen nem lehetett, és a szomszéd megyékbeli egyéneket nem is ismerte. A bank meghatalmazottjai 1863. évi július 12-én beadott nyilatkozatukban előadják, hogy a szerződést kétszer kellett aláírni, mert az előbb hibásan Langrand nevére állítottatott ki a Brüsseli bank részére, ugy kinek-kinek nevét aláírni kellett arra nézve is, mennyi földet akar vállalkozni? mindezen aláírások a vállalkozókat és jelen azon állításra hozták, hogy nem tudták mire irták és mikor irták alá a valódi szerződést. A szerződés aláírása után mindenekelőtt nyakra-főre gyakran potom áron eladatott a pusztán találtató fundus instructus, az épületek kivételével és 1863. évi ápril 22-én történt a megbizottak részéről az átadása a pusztán találtató épületeknek és csekély szénakészletnek, ez alkalommal Besnyi István elnöknek megválasztatott, és az egybegyűlt vállalkozók Ertl ur által a közös működésre felszólítottak. Az első mérnök, ki az eladók által ajánlva a vállalkozók megbizásából a tagos felosztást megkísérlette Csordás János volt, ki Szakács Sándor mérnök társával azonnal a felmérést meg is kezdette, nemcsak magának a pusztaterületének, de egyszersmind figuránként felmérte a vetéseket is, hogy azokat arány szerint a vállalkozóknak kiosztani lehessen. Csordás észrevevén, hogy a felmérést és kimérést azon arányban, hogy 100 hold után mintegy 70 holdnyi jó minőségű föld jusson, nem teljesitheti; ezt a vállalkozókból többeknek tudtul adta, mire azokkal öszezivakodván ezek ötöt csak részben elégitvén ki, megfogadták Bohrbach Lipót hites mérnököt, kinek ujból kötelességül tétetett a pusztá felmérése, de mindkettő felmérése csak azon eredményhez juttatott, hogy minden vállalkozó ki 100 holdat vett, csak 36—38 jobb minőségű használható holdat kapott, ellenben a megvett szőlőkből mit sem kaptak, mint-

hogy azok az eladás tárgyát nem képezhették, miután azok még herczeg Grasalkovich alatt ültetettek be, s jelen sz. iványi lakosok, mint birtokosok nevére telekkönyvezve léteznek. Azon körülményre nézve vajjon a vállalkozók, kik egyetemleges jótállásuk végett már képzetileg társulatot képeztek, tettek-e közös intézkedést? azt puhatoltuk ki, hogy Besnyi István m. évi april 22-én elnöknek megválasztván, pár óra reá, birókép a járás főszolgabirája által megis erősítettett. Ennek birósága alatt m. é. aug. 6-án a vállalkozók részéről gyűlés tartatott, mely alkalommal egy társas szerződés létesítettett, mely szerint a közösdolgok közösen intézteni rendeltettek és erre nézve szabályok is alkottattak, és e szerződés a jelenlevők által aláíratván, a jelenlevő megyei esküdt Bodnár József ur által hitelesítettett is. Azonban szerződés valóságos teljesedésbe soha sem ment, mert a vállalkozók látván, hogy reménylett jó minőségű földet meg nem kaphatják, mindinkább zavarodni és rendetlenkedni kezdettek, melynek következtében feladások történvén, Besnyi István, eddigi bíró m. é. október havában minden működésétől eltiltatott, és helyébe más bírók választattak, kik azonban szintén a rendet helyreállítani nem bírták. A mi a fizetések illeti az első részletet a vállalkozók többnyire megfizették de már a többi részleteket, hozzájárulván a tavali és idei termés, ugyanazon körülmény, hogy a pusztának nagyrésze jég által elveretett, megfizetni a vállalkozók közül igen kevesen voltak képesek és noha a bank részéről halasztási idő adatott, mégis sokan előbb, valamint most, szóbelileg elmarasztaltattak és tőlük végrehajtásilag az összegek a tetemes költségekkel egyetemben megvették. A bank bécsi képviselőinek e kedvezőtlen körülmények tudtára jutván, tagadhatatlan, hogy igyekeztek az ügyet mennyire lehet kerékvágásba hozni, ennek következtében bizonyos Aratz nevű német jogtudor

ejöven, a felső járási főszolgabíró ur közbejöttével a vállalkozóknak nagyobb része összehivatott és mindenkinek szabadságára hagyott a szerződés kötelezettségéből kilépni, de oly feltétel alatt, hogy az eddig lefizetett, vagy lefizetendő részletek a bank tulajdonává váljanak, és az illetők minden kártérítési jogukról a bank irányában lemondjanak; ellenben, kik megmaradni akarnak, azoknak részletfizetése 40 évre kellő arányban kiterjesztetett, e feltételek kellőkép meghirdettetvén f.-é. május végével a kilépést többen mint 70-en aláírták, s így valóságosan kiléptek; jelen azonban mi sem történhetvén, kétkedésök közepette a pusztai földjei nagyrészt vetetlen maradtak és a vállalkozók társulatának minden közös működése megszűnt.

Ez tek. megyei kormányzat a történt tények valódi vázlata, melynek bizonyítására van szerencsénk a kihallgatási jegyzőkönyveket B. L. úgy a kivett nyilatkozatokat M. P. alatt, végül a közbejött hivatalos jegyzőkönyveket Q—U alatt alázattal bemutatni.

Mindezen ténykörülmények fonalán kitünik 1-ször, hogy noha nagyon kívánatos lenne, miszerint a volt bajai uradalom roppant futóhomokos pusztái, akár eldarabolás útján kisebb, akár nagyobb, de pénzes birtokosok által ipar és czél-szerű gazdálkodás útján virágzóvá legyenek, de a banknak ily eljárása által, melynek következtében csak elszegényedett ügyefogyottak lennének a jövődöbeli lakosok, e czélt el nem éretik.

2. Hogyha fel nem tehetjük egy moralis testületről, mint a belga hitelbank, hogy csalási szándéka volt, mindazonáltal a borotai pusztai eladásánál megbizottjai eljárásának jóhiszemősége igen kétes, mutatja ezt: a) hogy nemcsak roszhírben levő, de bünyenítői eljárás alatt levő egyéneket is választottak alkuszaik és ügynökeiknek, kik b) positiv ha-

mis adatokkal, mint például, hogy 100 hold után 56—72 hold jó minőségű föld jutand, vezették a tudatlan vállalkozókat tévutra, c) hogy oly tárgyakat is eladtak, melyek tulajdonuk nem volt, mint a borotai más birtokában levő szőlők.

3. Hogy a banknak állítólagos kihiresztelt nagylelkű szándoka, Magyarországnak nagyobb, nem kellőleg használt fekvősegeit benépesíteni, ez esetben fel nem található, sőt inkább az egész, az eladásnál követett elhamarkodó, könyelmű eljárás odamutat, miszerint a Scheytől átvett pusztá továbbadása és a bank tőkepenzeinek nyereszkesedő, mielőbbi elhelyezése főszándék volt.

4. Hogy a kérdésben levő szerződésnek aláírása és az azon alapuló zálogjog bekebelezése kellő rendben és figyelemmel nem teljesített, miután olyanok is léteznek aláírva, kik jelen sem voltak, és megbízást sem adtak, sőt olyanok vagyonára is történt betáblázás, kik mit sem vettek.

5. Hogy ép oly könyelműen jártak el a vállalkozók, kik mint mondák, elkábitva azon gondolattól, hogy földesurak lesznek, és azonnal kész termésnek jönnek birtokába, meg-gondolatlanul rohantak egy szerződésnek, melyben egyetlen egy pont sem létezik a vállalkozók javára, de minden pöntja csak az eladók jogait biztosítja és e felett a VIII. pont, mely szerint a vállalkozók minden ellenvetésről, még a felértuli megrövidítésről is lemondanak, nemcsak terhes, de gyanus is oly pusztánál, hol az eladóknak nem tudnia lehetetlen volt, hogy annak nagyobb része jelen haszonvehetetlen. Még könyelműebben kezeltetett részükről a pusztának használata, mert minden kormányzat hiányában, sem a részletek az egyeseknek kellőleg ki nem adattak, sem a közösségből folyó intézkedések meg nem történtek.

6. Hogy a bank által ajánlott kiléphetési feltételek szinte nagyon terhesek; mert a jelen kilépőknek 36 hold

használt föld után 100 holdtól kelletik az illetéket két oly évre megfizetni, melyben majdnem mi termés sem volt, és a részletfizetésekre ujabban kikötött 40 év oly hosszú, hogy annak a végét a vállalkozók közül csak kiváltkép érheti el valaki.

De daczára mindezen ténykörülmenyeknek véleményünk szerint ezen pusztá eladása mindenesetre oly jogi cselekvényt foglal magában, mely közigazgatási uton fel nem bontható és noha nyitva állt mindenesetre a per útja az illető vállalkozóknak kártalanításukat akár a szerződés megsemmisítése által, „ex doló, et fraude, akár a szerződés teljesítése által eszközölni; minthogy azonban ezen eljárás, hosszadalmas és ezáltal a részletfizetésekre képtelen vállalkozók a közbejövő végrehajtás által egészen tönkre mennének, nincs más út a vállalkozók megmentésére, mint: I. hatóságilag felszöllitani a belga bank igazgatóságát jutányosabb egyezés kötésére, mely által mind a kilépők, mind a megmaradó vállalkozók szerfelett ne terheltessenek.

II. Addig is, míg az egyezés létesülhet, hivatassanak össze a közhatóság hozzájárultával mindannyi borotai vállalkozók, létesíttessék egy a közönség alapján működő központi igazgatóság, mely nem egyszerű földmivesekből, de törvénytudó, jóhiszemű egyénekből is álljon, kik nemesak a részletfizetésekre felügyeljenek, de a közrend fentartása mellett a jogi kérdéseket is egyesek irányában fentartsák.

III. Miután a vállalkozók megnyugtatósa egy a főkelékek közül, a rendet és a közműködést előmozdítani a szét-szórva lakó vállalkozók, mielőbb a szolgabiróság avagy a kormányzat által akár körlevél, akár közgyűlés útján a tények valódi állásáról, és pedig mielőbb felvilágosítandók, nehogy ál hiedelmek, vagy ép bujtogatók által tévutakra vezetve még nagyobb kárt szenvedjenek. Zomborban 1864. évi október

17-én. Groschmied Gábor m. k., megyei törvészéki ülnök.
Millasin Jakab m. k. tiszti főügyész.

Hogy aztán ezen jelentésre mi történt, arról hallgat a krónika és mi legszorgosabb kutatásaink daczára sem voltunk képesek nyomára akadni az eredménynek.

Elhallgattak vele, az tény. Mert hihetőleg nagyobb befolyással bírtak azok, kik vád alá lettek volna helyezendők mint azok, kik őket vád alá helyeztették volna.

No de végleges ítéletet mondani, vagy az eljárás fölött pálczát törni élőlegesen tartózkodván, mindezek kiderítését a megejtendő vizsgálatra bizzuk.

Annyit azonban beláthatott a tisztelt közönség ezen tiszti jelentésből, hogy a b...i plebános elbeszélése a lehető tegkiméletesebb és igazságosabb volt, a méltó elkeseredettség minden nyoma nélkül, noha e szerény életü takarékos lelkésznek egész életén át összehozott szerzeménye esett ez ügynek áldozatul.

Egyes jelenvolt egyének elbeszélése.

Hogy azonban a tisztelt közönség még tájékozottabb legyen s ezen ügyben minden törvény és igazság, méltányosság valamint emberies érzellemmel, mindeu legkisebb tartózkodás nélkül üzött vakmerő játéknak közepébe lásson, szükségésnek tartjuk oly egyének előadása után, kik ez ügy menetelét, mind elejétől végig kísérték, de benne részt nem vettek s így egészen érdeknélküli felek, a következőket előadni:

Midőn a közelfekvő községek lakosai a pusztá megvételére összehozottak volna a főszerepvivők Ertl Károly, Ott Antal és Ullmann Sándor urak valának. Ezen uri emberek

akként fogtak a dologhoz, hogy azon vidék legszájasabb egyéneit nagy ígéretek által, saját czéljuk kivitelére megnyerjék, levének ők a pusztákat bíró bankházak eladó megbizottjai, bizonyosan meglehető provisióért, melyhez, hogy hozzájárulhasanak nem igen válogatták az utakat és módokat.

Valódi kortesfogással kezdtek a dolog megindításához s ez eladás inkább hasonlított egy képviselői választáshoz, hol a szavazókat, illetőleg vevőket etetés itatással, vesztegetéssel és ámitással kívánták megnyerni.

Fenntnevezett tisztelt urak akként fogtak a szerződés aláíratásához, hogy a mint már röpiratunk elején is jeleztük, ígértek fűt-fát, tejjel-mézzele folyó Kanaánt, belüteltetett szőlőket, a melyről baltákkal kell a fűtőket levágni s két embernek rudon czipelni, mint azt a bibliai őstörténelem állítja; ígértek sáfrány és jóféle borsot termő földet, megrakva a gazdasághoz kívántató mindenféle eszközzel, hogy az illető vevőknek minden gond nélkül készen fog a gabona és egyéb termény magtáraikba vándorolni. Hogy lesz bőség gazdagság, pénz és boldogság, melyet még nem élvezett földi ember, a miért is Ullmann Sándor urat, Ertl Károly pesti lakos, köz- és váltó ügyvéd ur, a népek boldogítására hivatott a rany szájú szent Ján'osnak nevezte.

Mikor aztán efféle ígéretekkel többnyire a tanulatlan osztályhoz tartozó publicumnak füleit tele beszélve s a fényes ígéretek tételeáltal szemek fényét elvették volna, hozzáfogtak az etetés és itatás általi kapacitációhoz.

„Ott a szekér szin alatt“ beszélte nekünk egy jelenvolt, „szánkák, melyeket a gazdasághoz használtak voltak rakásra rakva, arra a szánkarakásra, mint valami trónra mászott fel Ertl Károly ur és tartotta előadását, kinyujtva mindkét kezét a tájék felé, mint valamikor a Krisztust kísértő szellem a pusztákban, és felkiáltott: Ime a mit itt láttok, a földet,

erdőivel, szőlőivel, épületeivel, az épületeket állataival, gazdasági szereivel, és mindeneket, miket a pusztá határa magában ölel, — mindezek a tieitek leszen, s hogy pedig mi jó fog ezekből háramlani ime beszélje tovább Aranyszáju szent János; ekkor Ertl Károly ur Ullmann Sándor urra mutatott, a szánkatrónusról leszállt, s az elhagyott helyre Ullmann Sándor kapaszkodott fel utána,“

Mikor aztán fényes ígéretekől a népek mintegy szellemileg berugott állapotba helyeztetének, akkor következett az anyagi berugatás az asztalok mellett. Midőn aztán mindkettő teljesen sikerülvén, a vállalkozni szándékozók egy része elaludt, másik része elszéledt, akkor az illető urak, megnyert, embereiknek kiadták az utasítást, hogy a pusztán lévő egyéneket szedjék össze, mert a szerződés felolvasása és megmagyarázása következik.

A megbizottak szétszéledtek a pusztán, mindenkit összeszedtek, lett légyen az férfi- avagy nőcseléd, vállalkozni szándékozó avagy béres, juhász, kanász, szóval az egész pusztai cselédség, hogy a szerződés magyarázására megjelentek $\frac{2}{3}$ része cselédekből állt.

Ekkor az urak egyike, a német és franczia nyelven szerkesztett szerződést előhuzván kijelenté, hogy annak tartalmát megfogja magyarázni, és a magyarázáshoz azonnal hozzáfogott. A pontoknál azután meg-megállt, és kérdést intézett a béresekhez és juhászokhoz, hogy elfogadják-e; mire azok roppant zajjal helyeslőleg válaszoltak, s így könnyűszerrel esvén végig a magyarázaton, befejeztetett a sisyphusi munka, és következnek az aláírások, megkezdetvén a néhány jelenvolt által, kik már akkor oly állapotban élvezték az Isten friss levegőjét, hogy maguk sem tudták mit csinálnak.

Az aláírások pedig nem azon papírra történtek, melyekre a szerződés volt rávezetve, hanem egészen külön és

tiszta ivre, noha ugyan bátran rávezethették volna a szerződés valódi ivére is, miután az aláírók közt egy sem volt, a ki az idegen nyelven szerkesztett szöveget értette volna, sőt még maga Albrecht főszolgabíró sem, ki azt hitelesíté.

Az aláírásoknak persze ez csak kezdete volt, mert azok aztán a következő napokon folytattattak megjegyzendő, hogy aláírók nagy részét, kik közül sokan a szomszéd megyékből valók voltak, senki sem ismerte. Nem ismerte a név aláíró Bodnár Imre, ki jelenleg a bajai törvényszéknél birói minőségben működik s azt egy magán tudakozódásra már be is ismerte. Ő akkor iskolai szünidők alatt otthon tartzkodó jogász lévén 100 frt havi fizetésért írási mesterségre megfogadtatott, és írta azt a nevet, melyet neki pennája alá dictáltak.

Nem ismerhették az aláírókat a szerződés alatt fungáló tanuk ugy mint Camille Nothomb, Ertl Károly és Ullmann Sándor sem, miután ők még csak nem is azon vidékről, sőt Camille Nothomb nem is Magyarországról való volt.

Nem ismerhette az aláírókat Albrecht József főszolgabíró és Bodnár József esküdt, bírótársa sem, miután aláírók nem csak hogy nem egy helységről, de nem is egy járásból, sőt nem is egy megyéből valók voltak; s ime nevezett bíró urak az aláírások azonosságát mégis hitelesítették, holott az aláírásoknak legalább fele hamisított, miután mindenki azt a nevet írta oda, a kiét akarta, sogor sogoráét, koma komájáét, barát barátjáét, kik aztán csak akkor jöttek a dolog tudomására, mikor a telekkönyvi hivatal által értesítették, hogy neveiken álló saját birtokaikra a 3 millió francon felül rugó vételár be lett kebelezve.

Lett is akkor aztán zugás, ijedtség, kétségbeesés, lotásfutás bíróságokhoz, törvényszékhez stb. illetők azonban mindenütt, siket fülekre találtak, bár a vállalkozásban soha részt

nem vettek, földet soha nem bírtak, a birtokaikra rott teher-
től 10 év óta minden erőfeszítés és költsékezés daczára sem
voltak képesek megszabadulni. Nem, daczára annak, hogy
a bank az egyetemleges jótállást 1864-ben maga beszün-
tette és sokakat a kötelezettség álól, ki is bocsátott, nem
csak hogy a birtokaikon levő terhet kitábláztatniok nem süke-
rült, s így 10 éven keresztül minden hitel nélkül álltak a
világban, kölcsönt nem kaphattak, maguk bajain nem segít-
hettek másként mint az által, ha ingóságokat vagy egyéb
eladható jószágokat elpocsékolták; de sőt a többiekkel be is
pöröltettek, megexegváltattak, és vannak kik mindenükből ki-
pusztitattak.

Egyéb körülmények.

A Langrand Dumonceau-bankház, melylyel ezen szerző-
dés kötötett, különben is úgy ismeretes mint a szédelgő bank-
házak egyike, de ezt legjobban is igazolja azon szerződés,
melyet kiállítottatott s melyben vállalkozók a lehető legszorosab-
ban vannak lekötözve, míg az ő kötelezettségükről szó is alig
említetik. A szerződés következő: Kauf-Vertrag. Welcher an
dem zu Ende gesetzten Tage und Jahre zwischen der zu
Brüssel unter der Gesellschafts-Firma Langrand-Dumonceau
et Compagnie bestehenden belgischen Hypothekenbank, ver-
treten, durch ihren mit beigehefteter Vollmacht dto Brüssel,
12 März 1863 ausgewiesenen — Machthaber Herrn Lan-
grand Dumonceau als Verkäufer einerseits, dann den gefertig-
tigten Grundbesitzern und Insassen, aus der Stadt Baja,
Kalocsa und Jankovátz, aus der Gemeinde Szent-Ivány,
Bikity, Tatháza, Csávoly, Rém, Szeremle, Csanád, Tükösd,
Vaskut und Szent-István, im Bács-Bodrogher und Pester
Comitate in Ungarn, als Käufer anderseits in eachtstehender
Weise rechtskräftig abgeschlossen worden ist.

I. Die belgische Hypotheken-Bank, welche zu Brüssel unter der Gesellschafts-Firma Langrand-Dumonceau et Comp. als Commandite Gesellschaft besteht verkauft die im Bács-Bodrogher Comitats gelegene im Grundbuche des Comitatsgerichtes zu Zombor sub Grundbuchs Folio Nr. 1 eingetragene Puszta Boruta im Flächenmasse von 12000 Joch per 1100 □ klafter, an die nachbezeichneten Käufer.

II. Die gefertigten Grundbesitzer und zwar (a nevek).

III. Als Kaufpreis für die genannte Puszta werden fünfzehn Annuitäten und zwar fünf Annuitäten per 123,870 francs und 96 Centimes und zehn Annuitäten per 327,225 francs und 80 Centimes, unter dem im Punkte X bestimmten Modalitäten festgesetzt. Diese Annuitäten begreifen sowohl den bedungenen Kaufschilling, als auch die hiervon entfallenden Zinsen.

IV. Für den ganzen Kaufschilling heften sämtliche Käufer solidarisch, ohne Rücksicht mit welchem ideellen oder physischen Antheile jeder Einzelne theilhaftig ist.

V. Die Käufer leisten auf jede Einwendung, insbesondere auch die der Verletzung über die Wertheshälfte ausdrücklich Verzicht.

VI. Die Käufer verpflichten sich solidarisch den ganzen Kaufschilling in belgischen Franken mit Ausschluss jedes wie immer Namen habenden Papiergeldes in dem Zeitraume von 15 Tage fünfzehn Jahren von dreisigsten September 1863 angefangen und zwar in Fünfzehn Annuitäten, die ersten fünf Jahre jede Annuität im betrage von 123,870 francs und 96 Centimen, sage Ein Hundert dreiundzwanzig Tausend acht Hundert siebenzig belgische Franken und sechsundneunzig Centimen, die letzten zehn Jahre jede Annuität im Betrage von 327,225 Francs und 80 Centimen, sage

Drei Hundert siebenundzwanzig Tausend zwei Hundert fünfundzwanzig belgische Franken und achtzig Centimen, in der Art zurückzuzahlen dass, mit der Bezahlung der letzten hier stipulirten Annuität, welche sowohl das Kapital als auch die Interessen begreift, ihre ganze Verbindlichkeit sowohl in Betreff des Kapitals als auch der Zinsen getilgt sein soll. Diese Annuitäten der ersten fünf Jahre eine jede im Betrage von Ein Hundert dreiundzwanzig Tausend acht Hundert siebzig belgische Franken und sechsundneunzig Centimen, die letzten zehn Jahre eine jede Annuität im Betrage von Drei Hundert siebenundzwanzig Tausend zwei Hundert fünfundzwanzig belgische Franken und achtzig Centimen, verpflichten sich die Käufer in Solidum in gleichen Raten von sechs zu sechs Monaten zu entrichten und zwar verbinden sich die Käufer in Solidum diese Annuitäts-Hälften à per 61,935 Francs 48 Centimen, sage Einundsechzig Tausend neun Hundert fünfunddreisig belgische Franken und achtundvierzig Centimen durch die ersten fünf Jahre, und die Annuitäts-Hälften à per 163,612 Francs 90 Centimen, sage Ein Hundert dreiundsechzig Tausend sechs Hundert zwölf belgische Franken und neunzig Centimen durch die weiteren zehn Jahre immer am dreisigsten September und am einunddreisigsten März eines jeden Jahres und zwar die ersten am dreisigsten September Ein Tausend acht Hundert dreiundsechzig zu entrichten.

Die weiteren Bedingungen unter welchem die Bezahlung des Kaufschillings verabredet und abgeschlossen wurde, sind :

Art. 2. Im Falle wir Käufer zur festgesetzten Verfallszeit mit der Bezahlung eine Annuitäten-Hälfte im Rückstande bleiben sollten, soll der belgischen Hypotheken-Bank unbeschadet des Rechtes die fällig gewordenen Annuitäten-Hälfte im gerichtlichen Wege von uns zu verlangen auch

die Befugniss zustehen, von der fälligen Summa die fünf procentigen Verzugs-Zinsen als Entschädigung und ohne vorläufige Verständigung oder Ermanung von uns zu verlangen. Diese Verzugs-Zinsen kommen von vierzehn zu vierzehn Tagen zu berechnen, die angefangene Frist von vierzehn Tagen, wenn sie auch noch nicht voll abgelaufen wäre, ist immer für voll anzunehmen.

Wenn sich unsere Zahlungsver säumniss selbts auf eine einzige Annuitäten-Hälfte beschränken sollte, so soll der belgischen Hypotheken-Bank, als Verkäufer, dessen ungeachtet, das Recht zustehen, den ganzen noch nicht getilgten Theil unserer Kaufschillingsschuld ohne vorhergegangene Kündigung und ohne Berücksichtigung der hier bedungenen Zahlungsfristen gleichzeitig mit den Verzugs-Zinsen von uns im gerichtlichen Wege einzutreiben.

Art. 10. Im falle wir Käufer einer der hier übernommenen Verbindlichkeiten nicht nachkommen sollten, soll der belgischen Hypotheken-Bank das Recht zustehen, ihre Befriedigung nach ihrer Wahl aus unseren sämmtlichen beweglichen und unbeweglichen Vermögen, durch das jeweilig durch sie zu wählenden Gericht im Wege des summarischen Processverfahrens im Sinne des Gesetzartikels XX. 1832—1836 und XI. 1840. zu suchen, und wir leisten unter Einem ausdrücklich auf alle Rechtswolthaten auf alle Appellationen und Nullitäts-Beschwerden, verzieht.

Wir räumen ferner der belgischen Hypotheken-Bank das Recht ein, alle Exekutionsmittel, welche am wirksamsten und am schnellsten zu deren Befriedigung führen können, es mögen sich dieselben auf die Substanz der verpfändeten Besitzungen, oder auf deren Erträgniss beziehen, gegen uns in Vollzug zu setzen, und sich auf diese Art mit dem

Vorzuge vor allem anderen vorkommenden Auslagen an Kapital-Zinsen und Nebengebühren zahlhaft zu machen.

Urkund dessen unsere eigenhändige Unterschriften :

Camille Nothomb m. p., Langrand-Dumonceau m. p.,
als Zeuge. als bevollmächtigter der zu

Carl Ertl m. p. Advocat Brüssel unter Firma: Lang-
als Zeuge. ranp-Dumonceau et Comp. be-
 stehenden belgischen Hypo-
 theken-Bank.

Dr. Alexander Ullmann m. p.,
als Zeuge.

Jelen szerződés elolvasása után megértette a ki németül tud, (a ki pedig nem tud, épen úgy értheti mint azok, kikkel aláírátták) hogy e szerződésben minden van csak olyan nines, a mi eladókat nevével szemben szintén kötelezné valamire sőt még az sincs benne, hogy vevő a megvett birtokot, melynek vételára saját (privát) egyéni birtokukra bekebelezve, — saját nevékre irathatnák. Hanem ez az egész minden forma, és kellék nélkül, vasvillával összehányt, minden kritikán állólálló szerződés, már szerkezetéből itélve nem számíthatott egyébre mint vevők kijátzására, kik lett légyen a birtok az övék, a vagy maradt eladók tulajdonában (a mi ugyan nem mindegy), de a vétel árt lefizetni tartoznak, megelégedhetvén, hogy a birtokra igényt tarthassanak.

Sőt bátrak vagyunk figyelmeztetni az olvasót „Art. 2.”-re, melyben vevőket, azon esetre, ha netalán fizetéssel hátralékban maradnának, a hátralékösszegetől 5% fizetésére kötelezi, mely kamatok 14 napról, 14 napra számítanak. A mely kitétel oly két értelmű, hogy míg vevőken négy szemközt 120%-et követelhet: a törvényszék előtt akként

állíthatja a dolgot, hogy a 14 nap nem az összegre, hanem csak is az időközre való tekintetből iratott, hogy t. i. az évi 5%-ot 14 naponként kellend nekik lefizetni. S ha most már figyelembe vesszük hogy vevők nagy része tudatlan földmivelő tehát ezen 14 napi időközt, akként magyarázták nekik, s akként állították fel követelésöket a miként akarták.

De van még itt a dolognak egy másik oldala is, mely szintén arról kezeskedik, hogy míg eladók vevőket minden irányban lekötötték, maguknak tökéletesen szabad kezet engedtek, azon pusztákat ugyanis, melyeket 1863-ban vevőknek eladtak, ugyanazon pusztákat 1870. april 4-én a Londoni Internationál Land Credit company limited társulatnak is eladta a nélkül, hogy akár törvény akár pedig más egyezkedés által ezen eladásra jogositva lett volna. S így mindebből kitetszik, hogy míg magát semmire sem érzé kötelezettnek, vevőket nyirandó birkáknak tekinté.

És miután ezen községi vállalkozóknak eladott pusztákat fenutnevezett külföldi pénzintézetnek ismét eladta volna, akkor aztán elkezdte a vételárért a községi vállalkozókat exequaltatni, s így galád módon nem egy családot juttatott koldusbotra, ügyvéde lévén kezdetben Manojlovits Emil jelenleg semmitőszéki bíró, kit hihetőleg ez ügyben szerzett érdemeiért emeltek ily magas polczra, hol aztán osztályrészeül jutott akkor, midőn e dolgok egy része a fellebezési forum elébe került, magas befolyását érvényesitni.

Hogy pedig az emberek e dolgokhoz mennyire hozzá voltak válogatva, tanusítja az is, hogy jelenleg legfőbb itélőszéki bíró Manojlovits Emil ő méltóságának helyére Rádi Mihály választatott ügyvédül a bank által, azon Rádi Mihály, ki jelenleg Baján vizsgálati fogságban tölti szomorú napjait.

Másik ember pedig, ki a fellebezési forum elébe került

ügyeknek volt előadója, véletlenségből Szalay Zsigmondnak hivatott, ki pedig jelenleg a pesti fenyítő törvényszéknél ugyanezek vizsgálati fogságban tölti szomorú napjait. Ott Antal pedig, ki az eladásnak volt egyik főintézője, reá küldt soknemű csalásokért a bajai fenyítő törvényszék által több évi fogságra íteltetett.

Nem is említve ez ügybe befolyt gyanus egyéneket, máris meggyőződhetett róla az olvasó, hogy a jellemek mennyire ki voltak a dolgok számára válókatva.

Meg kell pedig még emlitenünk hogy, az exekuciókat és ártatlan emberek nyuzásait jelenleg folytató Szutrély Lipót bajai ügyvéd ur akkoriban Rádi Mihály urnak volt segédje s e szerint az ő iskolájában szerezte e szakhoz megkívántató magasabb képzettségét.

Hogy aztán az eféle részint fenyítő vizsgálat alatt álló, részint elítélt, részint elítélendő emberek, mily hohéri lelkiismerettel kaparászhattak polgártársaik veséi körül, tanusítja Ivánka Imrénék, ki akkor e bankok egyikénél szintén tekintélyes állást viselt, azon foktői választóihoz irt levele, kik a vevésben szintén részt vevének, mely levélből idézzük a következő sorokat :

A foktői érdemes előjáróságnak ! 1865. december 10. Multkor Dunapatajon lévén, Kiss János eszmadia mester egy kérést adott nekem át, hogy ő Bács megyében, Borotán 50 hold földet vett a banktól, de csak 18-at bir, mert a többi a szél birtokában van, mégis 50 hold megfizetését kérik tőle stb. E panaszok előttem ismeretesek s azt is tudom, hogy foktün többen vannak hasonló helyzetben, s épen azért vagyok oly bátor e sorokat az érdemtelmes előjárósághoz intézni, hogy mind a panaszlót, mind a többi hason helyzetben levőket, a következőkről értesíteni sziveskedjék, nehogy tudatlanságból nagy kárt szenvedjenek. A borotai

eladás csakugyan nem úgy történt, mint kellett volna, s a tudatlan emberek néhány hitetgető által elcsábitva, oly dologba vágta, a mihez nem értének; a mint a dolog ekénti állásáról értesültem, oda irányoztam törekvésemet, hogy ezen szerződések, melyek mind az eladó bankra, mind a vevőkre egyiránt károsak, feloldassanak, és az egész adás-vevési viszony megszüntetessék.“ stb. stb.

Igen is, ki lett küldve a banktól valami Dr. Arntzl, ki Ivánka szerint, szerződő feleket a szerződés kötelezettségétől felmentette, s azután azon „non putarem“ történt, hogy a szerződés kötelezettsége alól felmentett vevőket a bank megbízott ügyvéde a vétel árért exequáltatta és vagyonaikat elárvereztette.

Hogy aztán miként történhetett megint az, hogy míg egyik vevőt a vételárért pöröltek és tettek koldussá, másoknak pedig már concessiókat adtak arra, hogy quasi haszonbért fizessenek; hogy lehet tehát az, hogy egy szerződés jogán pöröltek csupán önkényileg szoríthattak vételár avagy haszonbér befizetésére. Ez ismét oly kérdés, mely felett ismét méltóztassanak fejeiket törni a jogtudós uraknak.

Avagy méltóztassanak fejeiket törni a felett, a mi most következik, hogy :

Piukovits Dénes, bikityi plébános, a banknak azon felszólítása folytán: hogy akik lemondani akarnak, lemondhatnak s mely lemondást Schäffer Nándor lovag, mint a londoni bank megbízottja, törvényesen elfogadottnak jelent ki, szintén hivatalosan lemondott, a vételárért mégis beperelve lett s minden vagyonától megfosztatott, sőt hogy mint katolikus papra nagyobb pressio gyakoroltassék, ellene csőd is kéretett, azon időre esett (annuitás) évjáradékért, mely

években a pusztát már nemcsak hogy nem bírta, hanem abból 1864-ben birói karhatalommal kiveretett.

Itt pedig azt a komédiát tetszett a banknak eljátszani s a hamis látszat kedvéért oly szemfényvesztést producálni, melyre kell, hogy megcsóválja fejét minden nem jogi, de józan fogalommal bíró ember; ugyanis:

A brüsseli belga bank a borotai pusztát eladta említett vállalkozóknak, s míg azokat a vételárért perelte, eladta a londoni „International Land-Credit Compagni Limited“ banknak, s ez a bank pedig eladja 1872. Május 21-én a „Wiener Bank-Verein“-nak, és mit csinál a londoni bank megbízottja, Szutrélyi Lipót ur, még mindig perli a községi vállalkozókat a vételárért, holott a puszták már a 3-ik bank nevére vannak keltezve és árvereztetni a Wiener banknak eladott birtokjogot Piukovits Dénesen és a többin, azaz azon birtokjogot adja el árverésen, a mely birtokot ő maga adott el szabad kézből a „Wiener Bank-Verein“-nak, nem csak eladott, hanem az ahhozi tulajdon jogát a banknak 1872. Május 31-én 1950. sz. a. be is kebelezte; s találkozott Magyarországon oly bíróság, a mely a tényleges állapotok teljes figyelmenhagyásán kívül ily végzést hozni elég bátor vala.

Ami különben a bíróságok eljárását illeti, — ez ügyben értvén, — az minden porcikájában bámulatos csodaszülöttnek látszik, mert hogy fennt elősorolt dolgok csakis a bíróságok elnézése, bárgyúsága, vagy tunyasága folytán történhetek meg, az kétségtelen valami. Ámde, hogy sokat ne beszéljünk, tehát csak egy tényt mondunk el, mely már maga elégséges lesz arra, hogy a bíróságok eljárására világot vessen, ugyanis:

Vállalkozók egy része 1865-ben kérvényt adott be a zombori törvényszékhez, hogy a hamis aláírásokkal ellátott

szerződés ügyében vizsgálat ejtessék meg, s a vizsgálatból a család kitünvén, szerződés ereje semmisítessék meg. — Ezen ügy szoros vizsgálat végett (!) ugyanazon szolgabírónak adatott ki, ki a hamis aláírásokat hitelesíté.

1866. ápril 27-kén ismét egy igen sürgős kérvény lett benyújtva vállalkozók részéről, mely ismét csak az előbbi, azaz Albrecht József szolgabírónak lett kiadva.

1866. júl. 14-kén, ismét ment kérvény, s ez ismét Albrecht Józsefnek lón kiadva, stb. stb. Szóval a hamisítást kiderítő vizsgálat iránti kérvény mindig, éveken át, ugyancsak egy és azon szolgabírónak lón kiadva, ki a hamisításban a szerződés hitelesítése által maga is részes vala, s ki birt annyi ésszel, hogy vizsgálatot soha nem tartott, és arról jelentést soha nem is tett az illető törvényszéknek. A jelentésnek legalább a pöriratok közt nyoma nincs.

1866. október 15-én a vállalkozók nevében következő kérvény ment a hétszemélyes táblához:

Nagyméltóságu m. k. Hétszemélyes Tábla!

A brüsseli hitelintézet köztudomás szerint Magyarhonban a mult években több rendbeli fekvő birtokokat megvásárolt, és azokat ismét apró részletekben az ország, — különösen pedig az illető vidékek lakosainak eladta.

Ily vétel jött létre köztünk is alulírottak, és az említett bank között.

Az is tudva van általánosan, hogy a nevezett bank, vagy megbízott ügynökei és meghatalmazottjai

mást adtak el és mást alkudtak meg szóval, illetőleg más föltételek alapítottak meg az eladó és vevők között ismét, mások irattak be a rendszerint idegen nyelven szerkesztett vételi szerződésekbe.

Valamint az is tudva van, hogy a vételi szerződések törvényes bizonyosság által hazai gyakorlat szerint hitelesítették; fájdalom azonban a hitelesítő hatóságok úgy Bácsmegyében mint másutt vagy kevesebb gonddal jártak el a hitelesítésnél mint kellett volna, vagy hivatali visszaélést, hűtlenséget követtek el, — hitelesítvén azt, a mi nem volt soha is való, és úgy, mint az soha sem történt.

Hogy az ily szabályellenes, vagy épen bűnös események — a vevőket akaradjuk, sőt tudtuk nélkül kelepczébe hozták, megcsalták, és minden vagyonukat a reménylett jólét elérése helyett kockára tették, annak begyőzésére nem kell bizonyítgatás.

Mi is — alulírottak Bács, Pest-megyék, és Kis-Kunság lakosai beédesgettünk a bank meghatalmazottjai által Bács-megyébe kebelezett Dzsida-pusztá megvételére még 1863. évben, és előleges alkudozás után köztünk és a bank meghatalmazottjai között az egyesség létre jött, és Dzsida-pusztát mi tényleg megvettük és azonnal birtokunkba is vettük.

Az alkudozás és vétel alapjául szolgáló föltételek egyik legfontosabbját, — mely a bank megbízottjai részéről nekünk írásban is ígértetett, — másolatban $\frac{1}{2}$ alatt tisztelettel itt becsatoljuk a czélból, hogy kiderüljön azon rosszlelkű rászedés, melylyel a már megállapított alku után a vételi szerződésbe hirtelen tudunk nélkül hamis föltételek csuszttatván be, mi dzsidai vevők, valamint hozzánk hasonlólag a tinójárási és borotai

puszták megvevői is — anyagilag és hitelileg tönkre tétettünk és kimondhatlanul megcsalattunk.

Megjegyezzük, hogy nekünk az irott vételi szerződés másod példánya a bank által sem eredetiben, sem másolatban soha ki nem adatott, valószínűleg azért, hogy megcsalásunknak nyomára ne jöjünk.

Midőn nekünk a kikötött 70—72 hold jó föld és egyéb az alkukor megállapított vételi föltételek ki nem szolgáltatottak, azok megtartását sürgettük, sőt követeltük is; melynek következménye az lőn, hogy 1864. évi mártius hóban Schäffer Nándor ur a brüsseli földhitelintézet teljhatalmazott igazgatója Bajára lejött, és ott panaszainkat tanulmányozva, ígérte, hogy azokat megorvosolni fogja; mint ez $\%.$ alattiból kiderül.

Igéretét azonban soha sem teljesítette, bár időközben hozzá — egyenesen Bécsbe — költséges küldöttséget is menesztettünk, és ígérének beváltását sürgettük: de ismét csak újabb ígéretet — nyertünk, mely azonban e napig sem teljesített.

Látva, hogy a bank részéről nem várhatunk barátságos uton jogorvoslatot, nem várhatjuk, hogy a nekünk alkukor egyességileg kötelezett 70—72 hold jó föld minden 100 hold után kiadassék, hanem a helyett 30 — 32 holddal kellett volna beérnünk és 68—70 hold pedig lett volna futó homok, melytől mi 95 frt vételárt nem fizethettünk volna, mint ez a bank részéről követeltetett, — kénytelenek voltunk ügyünket törvényes térre átvinni és ott az eredeti alkukor kikötött, és kölcsönös megegyezéssel a vétel alapjául elfogadott föltételek törvényes utoni érvényesítését követelni.

E czélből benyújtottuk Bács-Bodrogh megye fenytő törvényszékéhez $\frac{4954}{1865}$ sz. a. még mult évi október

hóban kérelmünket, hogy panaszaink és hivatkozott tanuink megvizsgáltassanak, meghallgattassanak és kiderülvén, miszerint az ellenünk hirünk, tudtunk nélkül irt német szövegű szerződés, miután annak legnagyobb részt tételei hazugok, az egész pedig esupa csalás, — itéleltileg csaláson alapultnak, és tehát semmisnek mondasék ki; — egyszersmind e csalásból eredett káraink téríttessenek meg.

Ezen kérvényünk — tudomásunk szerint — a t. m. fenyítő törvényszék által vizsgálódás végett kiküldetett a Bács-Bodrogh m. felső járási főszolgabirósághoz, hol az egy év óta hever anélkül, hogy abban csak legkisebb kutatás, — vagy törvényes lépés történt volna.

Sürgettük az óta már e kérvényünk fölötti vizsgálódást a m. m. m. k. h. t. útján is, de $\frac{1745}{866}$. sz. a. ismételve a Bács-Bodrogh megyei fenyítő törvényszékhez benyújtott újabb kérvényünk által is.

Minden törekvésünk mai napig sikertelen maradt, — mi ma is ott vagyunk, hol kezdtük, — a t. felső járási főszolgabiróság részéről ügyünkben ma sem történt egyetlen egy hivatalos lépés sem.

Mi az oka e halogatásnak, sokáig nem tudtuk, de tulajdonképen ma sem tudjuk, csak sejtjük, mint következők:

„Az irott német szövegű vételi szerződés számtalan jogokat biztosít a banknak, mely jogokról soha köztünk és a bank között az alku alkalmával egyesség létre nem jött; — melyek tehát nem valók.

Ellenkezőleg azon jogok, melyek köztünk és az eladó bank meghatalmazottjai között kölcsönös egyesség

utján a vétel föltételeiül megállapítottak: — a szerződésből kihagyvák;

Ilyenek egyebek között:

a) minden megvett 100 hold oly arányban adatik át nekünk, hogy abból 70—72 hold szántó vagy kaszáló jó minőségű föld legyen; (l. :/.) %

b) hogy csak 8000 holdban adatik át Dzsida a revőknek, és ha a 8000 holdon fölül fölösleg lenne, — az — ugy ajándékoztatik oda; (l. :/.) %

c) mindenféle a vételből eredő költségeket, ugy a kiosztó mérnök díját is és a kincstári illetményt a bank fizeti;

d) a revők egyetemleg jótállani nem kötelesek, hanem kiki magáért. (l. :/.) %

e) az 1863. évi összes termény a revőké lesz, stb. stb. stb.

Mindezek, és más részünkre kedvező feltételek a kérdéses vételi szerződésből kihagyattak, pedig csak egyedül ezek feltétele mellett jött létre a vétel; — ellenkezőleg abba oly föltételek csuszttak be, melyekről nekünk vagy teljességgel tudomásunk sem volt, vagy legalább azokba soha beleegyezésünket nem adtuk.

És azon végzetes hazug szerződést a ://. a. szerint Bács-Bodrog megye f. járása főszolgabírósa mégis hitelesítette, és a hitelesítési záradékba rólunk oly nyilatkozatot irt valónak, melyről kénytelenek vagyunk kijelenteni, hogy egy betűje sem igaz! %

Nevezetesen, nem igaz, hogy mi Miskolci Imrét, és a hitelesítési záradékban megnevezett társait megbiztuk volna arra, hogy nevünkben és helyettünk a hitelesítő bizottság előtt megjelenjenek, és a hitelesítési záradék szerint vallják, miszerint előttünk a szer-

zódés felolvastatott, megmagyaráztatott, — azt mi jól megértettük, és megfontolás után elfogadtuk; stb.

De nem igaz az sem, hogy Miskolczi Imre és nevezett társai azon szavakat a hitelesítő törvényes bizottság előtt mondták volna, sőt állításuk szerint, nem is mondhatták, mert kérdezve sem voltak.

Most összevetve a jelent a multtal — kiténik, hogy ugyanazon személyekből álló hatóság lévén a vizsgálattal megbizva, mely a törvényellenes hitelesítést teljesítette, az pedig — saját „erkölesi rövidsége nélkül“ a vizsgálatot nem teljesítheti; mert

A kérdéses német szövegü szerződés vagy egész terjedelmében ugy volt, mint az eredetiben a banknál ma is megvan, — már a hitelesítés alkalmával, — vagy nem;

Ha a szövege ugyanaz volt, bűnös cselekedetet követett el a hitelesítő bizottság, midőn maga sem tudta, mit hitelesít, és nem kérdezett meg bennünket fejenként a vétel föltételeiről és nem hasonlította azokat össze a szerződésben irtakkal, — hanem akár könnyelműségből, akár épen rossz akaratból a hitelesítési záradékot arra rávezette, és annak valódiságát tanusította, mi nem valódi, mi nem igaz.

Ha a szövege nem volt ugyanaz, akkor is bűnös cselekményt követett el, mert össze nem füzve és le nem pecsételve az iveket, könnyelműen vagy szándékosan nyitott tért hagyott arra, hogy tiltott módon valamely bűnös kezek később a kérdéses hazug szöveget az állítólagos vételi szerződésbe becsempészhessék.

Ugy is, így is feleletre vonandó, miszerint a mondtak alapján teljességgel mi bizalmunk sincs arra nézve, hogy a t. f. járási főszolgabírótság, — mint ér-

dekelt fél, a vizsgálatot teljesíteni akarhatja, — előbb-
utóbb annak fulánkja ötet marván meg ;

Ez kiderül abból is, hogy egy év óta egy betü-
vizsgálódást sem tett ;

De magában a t. Bács-Bodrog megyei összes ha-
tóságban sincs bizalmunk, mert a hitelesítő hatóság
személyzete kebelükből való lévén, — nagyon föltehető,
miszerint azt az erélyt és azt a pártatlanságot, mely e
nagy szerű család megvizsgálására és kiderítésére szük-
séges, — csupa személyi és mellékes tekintetből ki-
méletből sem fejtendné ki; pedig ezen erély, és kellő
pártatlanság nélkül mi, 155 család, elveszünk és anyagi-
lag végkép megsemmisülünk.

Odajárulunk tehát legalázatosabb kérelmünkkel,
méltóztassék

Magas hatáskörénél fogva a mi ügyeink és pana-
szaink, valamint hivatkozott $\frac{4946}{866}$. fejtői sz. följelenté-
sünk megvizsgálására vagy a t. m. kir. Itéltábla kebe-
léből valakit kiküldeni, vagy a t. Kis-Kun kerületek
vizsgáló bíróságát illetőleg fenytő törvényszéket azzal
megbizni.

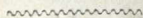
Hódoló tisztelettel vagyunk Dzsídán, 1866. évi okt.
15-én Bács-Bodrogh megyében

alázatos szolgái

Tüske József.

Ádám József.

Mint a dzsidai vállalkozó vevő közönség kiküldött
megbizottjai.

Ezen kérvényben foglalt kérelmeknek a főméltóságú hétszemélyes tábla, 1866. 6531. számú végzésében, törvényes alap hiányában (!) helyt nem adott, hanem annak érdemében leendő sürgős elintézés végett Bács-Bodrogh megye törvényszékét kereste meg (!) s e törvényszék oly sürgősnek találta ez ügyet, — hogy abban 1874-ik évig egy lépést sem tett!!!

Ekkor is csak az igazságügyi miniszteriumhoz beadott újabb kérvényezés helyezte ezen ügyet azon stadiumba, hogy a brüsseli hitelintézet ellen csalás miatt indítandó fenytő vizsgálatnak folyamatba tétele végre valahára kilátásba helyeztetik; és nem hallgathatjuk el Bács-Bodrogh megye alispáni hivatalának ez alkalommal is elkövetett azon kommentálni nem akaró tényét, hogy a bajai kir. törvényszék ez ügybeni megkeresvényére, e bűnügyre vonatkozó, 17 darabban megküldött iratok közül, épen a legfontosabbakat, t. i. az 1864. október 17-kén Zomborban, Groszschmidt Gábor és Milassin Jakab törvényszéki ülnök és akkori főügyész által megejtett nyomozati aktákat, mellékleteivel együtt kifelejté, s hihető, hogy csakis feledékenységből, mert lehetetlen, hogy ily fontos ügyben épen a legfontosabb iratokat ne küldje be. stb. stb. stb.

És miután a számosak közül csakis egynehány esetet soroltunk volna fel, a t. olvasó türelmét végkép kimeríteni nem akarván, bátrak vagyunk még egy körülményt fölemlíteni; ugyanis:

Később a bank, azon reményben, hogy ezután is működhetik tetszése szerint, avagy talán megsokalva annyi ártatlan ember végképeni tönkretételét, felszólítatá az illetőket: hogy az eddigi példákon okulva, siessenek a bank megbizottjához, Szutrély Lipót urhoz, ki is ki fogja tüzni a feltételeket, mely feltételek alatt vagyonuknak romjait, talán-talán

még megmenthetik. Ezen kegyes leereszkedés pedig abban állt, hogy a bank a nép rémülését felhasználva, de még a gyanupertől is tartva, hogy mégis csak sok, a mi sok, a folytonos ingerlés által előbb-utóbb felébredhetik az igazság isten asszonya, tehát egyezkedésbe bocsátkozott. És pedig:

Tudtára adta mindeneknek, hogy a ki ezen egyezkedés megkötésére nem siet, ezután is azon kegyetlen sorsnak lesz kitéve, hvgy rajta az egész vételár követeltetni fog.

Hallván pedig ezt a föld népe, különösen pedig a kis-hitűek csoportja, tömegesen tolult Szutrély Lipót urhoz az általa ajánlt egyességet elfogadandó. Itt aztán Szutrély Lipót ur, a bank megbizottjainak előbbi eljárásához méltóan, s mert kezeit egészen szabadon érezte, ismét elővette az önkény vasvesszejét s diktált elevenek es halottak sorsa felett.

Az egyezkedésnél soha sem az jött tekintetbe, hogy ki milyen kötelezettséggel bír a bank iránt, hanem az, ki hogy van megijedve s kinek mennyi pénze van.

Mert történt eset, hogy olyan, ki 50 holdat vállalt nagyobb összeg lefizetésére lett kötelezve, mint más, aki 100 holdat vállalt, mert míg közönségesen 600 frtot követelt 50 hold után, voltak olyanok, kik 800—1000 frt., ismét olyanok, kik csak 150 frt lefizetésére lettek kötelezve, meg kellvén emliteni, hogy az egytetemes kötelezettség alapján, csak hogy a puszták elsütve legyenek, a vagyonosok rovására szívesen bevétettek olyak is, akik semmivel sem bírtak.

Hogy pedig semmiféle lépés ne történhessék, misculatio nélkül, Szutrély Lipót ur mindenben a következetességet tartotta szem előtt, adván a magyarul nem tudóknak magyarul, a németül nem tudóknak pedig németül kiállított egyességi levelet. Ha már egyszer nem tudták, mi van a szerződésbe

irva, ergo ne tudják ezt se, mi van az egyezkedési levélbe írva. Ezután aztán a bekötött szemű hatóságok előtt a legkényelmesebben haladhattak a hirteleni meggazdagodásnak s ezrek elkoldusításának czélja felé.

B i z o n y í t é k o k.

Hogy valaki olyasmiket, milyeneket mi fentebb állítottunk, állítani merjen és azt a nyilvánosság terén közre is bocsássa, kell, hogy tisztában legyen önmagával, azért is kérjük az igazság nevében, követeljük az igazságügyek miniszteriumától, ugy a királyi főügyésztől, valamint az illető kerület törvényszékétől, a mint azt privat kérvényünkben is kifejtettük: hogy ily fontos és országos ügyben a legszigorubb vizsgálatot azonnal megejtetni, illetőleg megejtetni méltóztassanak, valamint a közönségnek az igazság után szomjuhozó közvéleménynek arczul csapása lenne, ha azon egyének, kik ez ügyben mint főbűnösök szerepelének, azonnal kérdőre nem vonattatnának, kérdőre vonatva, ártalmatlanokká nem tétetnének.

Mert nemcsak azokról van ám itt szó, amiket fentebb elősoroltunk; hanem hamis aláírásokról, hamis betáblázásokról s egyáltalában olyan csalásokról, melyeket olvasva, majdnem hihetlenségeknek fogja tartani az olvasó. Előrebocsátván, hogy a szerződés alatt szereplő s több százra menő aláírások közül legalább is egy harmada hamisított, bizonyítékainkat mindjárt legelőlről kezdjük; azon tényről t. i. midőn a szerződés tulajdonképen kihirdettetett volna; ugyanis:

Másolat.

Melynél fogva alólirottak hitelesen bizonyítjuk hogy: midőn a borotai földeknél mi is vállalkozni akartunk, és a vétre kitüzött feltételek iránt a Belga-bank megbizottjait Ullmann, Ertl és Ott urakat megkérdeztük volna, ezen megbizott urak azt tudatták velünk, hogy minden egyes vállalkozó 100 holdnyi részletbe 64 hold vas alá való földet, 4 hold kaszálót, 4 hold szöllőt összesen 70—72 hold jó azaz használható földet fog kapni, a többit legelő, erdő, és homok földből kiegészítve kapni fogja. Boskovits Sándor, Kolozsváry Sándor, Katz István.

Másolat.

Bizonyítvány. 36 kros bélyeg. Alólirott több borotai vállalkozók által megkereselve, hitletételek ajánlata mellett bizonyítom, hogy 1863-ik évben a midőn is a borotai pusztát eladatása eszközöltetett, Ullmann Sándor megbizott előtt magam is megjelentem, hol Vancsura Mátyás és Ott Antallal beszélgettem; Ullmann ur engem felszólított, hogy én is vállalnék 200 holdat a borotai pusztából, én feleltem meglehet, hanem szeretném tudni a feltételeket; Ullmann Sándor megbizott ur azt felelte, hogy minden 100 hold föld után 70 — 72 hold igazi vas alá való jó föld esik; mire én válaszoltam hogy az lehetetlen, miután 46 hold sem juthat 100 hold után jó vas alá való föld, mert én Borotát jól ismerem, erre Ullmann ur hozzám közeledvén azt mondotta, hogy jól van; ha már ismerem Borotát, menjek Isten hírével, s ne beszéljek semmit, ne iparkodjak másokat is lebeszélni.

Melynek hitelére kiadom jelen bizonyító levelemmet saját kezem aláírásával megerősítve. Csávolý 1865. sept. hó 29-én Johann Lauter. Elöttünk: Paul Szakács Richter; Josef Arnold geschworener.

Másolat.

Bizonyítvány. 50 krs bélyeg. Alólirottak ezennel hit-tétel ajánlása mellett tanusítjuk, hogy azon alkalommal, midőn a borotai pusztá eladása iránt, Bécsben 1862. évi márczius 31-én kötött írásbeli szerződés a végett leérkezett, hogy azt a vállalkozók is aláírják, hogy ezen alkalommal a vállalkozóknak csak üres papirozt adtak elő, hogy nevőket arra felírják, és így csak ily papirra irták nevőket, továbbá tanusítjuk, hogy az így történt aláíráskor a szerződés maga, különösen annak egyes pontjai és feltételei az aláírni meg-jelent vállalkozók előtt se fel nem olvastatott, se meg nem magyaráztatott, s hogy e szerint az aláíróknak a Bécsből ér-kezett írásbeli szerződés egész tartalma nem volt közölve. Bikityén 1865. aug. 24-én Bagi Pál. Elöttünk: Georg Forga Richter; Péter Ausperl.

Másolat.

Bizonyítvány! Alólirottak ezennel bizonyítjuk, és hitünk letételével megerősítjük, hogy midőn a Bácsbodrogmegyei felső járásbeli főszolgabíró ur, a borotai pusztá megvétele iránt a Belga-bankkal kötött szerződést 1863. évi april hó elején a borotai pusztán létező ugynevezett dzsidai majorban felolvasta, akkoron a vállalkozók közül alig volt egy két ember jelen,

hanem csupán mi Tolnamegyének úgy mint Fehérmegyének Czeceze községből és Paks, Gyöng, Némedi és Duna-Szent-Györgyiek, továbbá oly sok idegenek a kik nem vállalkozók, hanem csak vállalkozni akarók gazdasági eszközök, és barmok vásárlása végett jelentkeztek, ezek csődítették össze, és ezek előtt olvasta fel a főbíró ur, a szerződést a nélkül hogy kérdést tett volna, hogy mi a nevünk, és vagyunk e vállalkozók vagy sem. Melyről kiadjuk ezen bizonyítványunkat saját aláírásunkkal megerősítve; kelt Duna-Szent-Györgyön. Május 6. 1866. Ötvös Sándor, Bese József, Ferenczi József m. k. Katona József, Horváth József m. k. Bese János m. k. Bese Antal X. Szabó József m. k. Ferentz István m. k. Tibaj László X. Elöttünk : Gödör Sándor bíró, Szomodi Ferencz esküdt; Szabó György esküdt; Hajdu István esküdt; Tibaji Sándor esküdt. P. H.

Megjegyzendő, hogy Ertl Károly nevezett tanut a szóbából erőszakosan kivezette. Volkman János ugyancsak csávolyi lakosra pedig, ki azt merészelt mondani hogy ő jól ismeri a pusztát, s lehetetlen hogy 100 hold után 70 hold szántóföld essék, tehát ezen szavaiért 25 botot akartak ráveretni, s a 25 bot elől, csakis úgy menekült, hogy bizonyos Horváth nevű odavaló ispán által elrejtetett.

Sarok Antal jankováczi lakost, ki szinte kételyét merte kifejezni az urak által beszélt sok jók felett, Ertl a pusztából kikergetette.

Adány István jankováczi lakos, ki mint a fentebbiek szintén nem vállalkozó, a dzsidai pusztából csak is azért akart részt venni, hogy ingóságokhoz juthasson, mire Ertl azt felelte; hogy az ingóságok a borotai pusztával járnak, tudvalevőleg azonban a borotai vállalkozók sem kaptak semmit.

Szakál Ferenczet, hogy a vételre birják, egész éjszaka itatták a jankováczi nagy koresmában, ő azonban ezt látva

azon gondolatra jött, hogy furcsa vételnek kell az olyannak lenni, melyre itatással akarják ráérőszakolni az embert, nem vállalkozott tehát, hanem annyit tud, hogy Ott Antal a vállalkozók leitatására nagy mennyiségű bort vitetett ki a pusztára.

Eféle bizonyítványokkal különben roppant mennyiséggel szolgálhatnánk, de nincs rá okunk, hogy vele a tért elfoglaljuk; hanem lássuk az érdekesebbeket.

Hogy pedig a hamis aláírásokról is legyen fogalma az olvasónak, azokat illetőleg is ide iktatunk egy pár bizonyítványt:

Másolat.

Bizonyítvány! Alólirott bajmoki lakosok, mint kik a borotai és dzsidai határból semmit sem vettünk s e szerint érdekelt felek nem vagyunk, ezennel és hitelesen bizonyítjuk, hogy Apity Pero, kinek neve szintén a vállalkozók neve közt s a szerződés alatt található, akkor, mikor a szerződés Dzsidán aláíratott: Bajmokon súlyos betegségben feküdt, a mely betegségben meg is halt. Ha kell erre lemerjük tenni a hitet is. Kelt Bajmokon, 1874. augusztus 23. Amisits Marko X. és Fehér Gergely X. Néviró: Tóth Sándor segéd jegyző. Elöttünk mint tanuk. Tóth Sándor, Tóth Lukáts esküdt. P. H.

Másolat.

Bizonyítvány! Alólirottak, mint kik sem a dzsidai sem pedig a borotai pusztákból nem vettünk, és így érdekelt felek

nem vagyunk, ezennel hitelesen bizonyítjuk, hogy Galuska Anna, Szalay Sándor neje, már 1862-ben tébolyodott volt s így a dzsidai vállalkozásban részt nem vehetett. Fehér István, Kiss Mihály †. Nagy Benedek néviró. Elöttünk : Galicz János biró. Nagy Benedek jegyző. P. H.

Másolat.

Bizonyítvány. Alólirottak, kik sem a borotai, sem pedig a dzsidai pusztákból vállalkozók nem voltunk és vagyunk, ezennel hitelesen bizonyítjuk, hogy Molnár József, kinek neve szintén a borotai vállalkozók neve közt, a szerződés alatt található, irni nem tud, és már az akkori időben tökéletesen vak volt. Kelt Tataházán, 1874. Aug. 28. Markó József, Blazsik Pál †. Nagy Benedek néviró, Kis Mihály †. Elöttünk Galicz János biró, Nagy Benedek jegyző. P. H.

Másolat.

Bizonyítvány. Alulirott tataházi lakosok, mint kik sem a borotai, sem a dzsidai pusztákban vállalkozók nem lévén, mint érdeknélküli felek ezennel bizonyítjuk, hogy Oláh János községünk lakosa, a vállalkozás idejekor már tökéletesen vak volt és a vállalkozásban részt nem vett, annak feléje sem lévén. Kelt Tataházán, 1874. Augusztus 28. Csorba András, Csorba József, †. Nagy Benedek néviró. Elöttünk Galicz János biró, Nagy Benedek jegyző.

Halotti bizonyítvány.

Megjegyzendő, hogy a szerződés 1863. április havában iratott alá, s alá vannak írva következők is, kik még 1862-ben meghaltak.

Másolat.

Extractus Matriculae Defunctorum. Parochialis Ecclesiae Romano-Catholicae Oppidi Jankovác in ADioec. Colocensi et Cottu Bács-Bodrogh siti, de anno millesimo octingentesimo sexagesimo secundo (1872.) Nrus currens. 96. Annus mensis et dies obitus. 1872, Aprilis 27. Defuncti Nomen et conditio; conjugis item vel parentum ejus. Stephanus Szántó df. Clarae Fabián civilis. Locus originis et habitationis. Numerus domus. Jankovác 275. Sexus. masc. foem. Masc. Aetas: 64 ann. Morbus sive aliud genus mortis. Masmus senilis. Fuitne sacramentis moribundorum provisus? provisus. Locus et dies sepulturae? Jankovác, die 28. Aprilis. Nomen sepelientis: Franciscus Moder capell. observationes. — Praesentem Extractum supramemoratae Defunctorum Matriciae in omnibus rite conformem esse hisee in fidem subscriptus testor. Datum: Jankovác die 26. Augusti anno 1874. P. H. Boromisza parochus.

Másolat.

Extractus Matriculae Defunctorum Parochialis Ecclesiae Romano-Catholicae Oppidi Jankovác in AD. Colocensi

et Cottu Bács-Ecdrogh siti de anno millesimo octingentesimo sexagesimo secundo (1862.) Nus currens. 281. Annus mensis et dies obitus 1862. 24. Novembris. Defuncti nomen et conditio; conjugis item vel parentum ejus. **Michael Faddy** conjux Franciscæ Bajai civilis. Locus originis et habitationis. Numerus domus. Jankovác. 235. Sexus. masc. foem. Masc. Aetas: 59. ann. Morbus sive aliud genus mortis. Paralysis pulmon. Fuitne sacramentis moribundorum provisus? provisus. Locus et dies sepulturae? Jankovác, die 25. November, Nomen sepelientis. Franciscus Sinkovics capellan. Observationes. — Praesentem Extractum supramemoratae Defunctorum Matricæ in omnibus rite conformem esse hisce in fidem subscriptus testor. Datum Jankovác die 27. August. anno 1874. P. H. Boromisza parochus.

V é g s z ó.

Kellene-e még több adat is tisztelt olvasó közönség? Mert mi azon meggyőződésben vagyunk, (habár husz ennyivel is szolgálhatnánk) miként fennebi adatok a napnál világosabban hebizonyítják az elkövetett csalást, ezen bizonyítékok ereje épen olyan, mint midőn a tolvajt lopáson, rablót a rabláson, gyilkost a gyilkoláson rajta kapják.

Nem is arról van itt többé szó, hogy a csalás ténye kideritessék, hanem csakis arról, hogy annak nagysága, s azon károk constatatassanak, melyek e csalás által a szegény föld népére nehezülének. Mert tudnunk kell, hogy Szutrély Lipót ur még mindig villogtatja a damoklesi kardot e szegény szerencsétlenek feje felett, hogy a végrehajtások és árverezések egyre folynak s lehet, hogy addig, mig e sorok olvasatnak, több család megfosztatik minden vagyónától.

És mert nem lehet igazságszolgáltatásnak nevezni azt, mely a csalásnak ily nyilvános felderítése után is álmos szemekkel pislogjon és az erélyes fellépéstől tartózkodjék ; tehát a dolog természetében fekszik, hogy mindazon károkért, melyek még ezentul is vakmerően foganatosítható végrehajtásokból vagy árverésekből származnék, azon törvényhatóság is felelős, melynek hatáskörében ezen eljárások történnek ; ha eddig nem tette is, méltán megvárhatja az egész ország közvéleménye, hogy az Isten szabad ege alatt most már köztudomásulag elkövetendő fosztogatásoknak eleje vétessék, s e csalások átvizsgálására kiküldött bíróság által hozandó ítélet, illetőleg minden további eljárás felfüggesztessék.

Épen oly arczulesapása volna az igazságszolgáltatásnak, ha azon egyének, kik ezekben mint főbűnösök szerepelnek, jelenleg netalán oly befolyásos állással bírnak, hogy az ügy tisztázásának folyamára is hatást gyakorolhatnak, hogy azok kezéből szintén ki fog vétetni a fegyver, melyet t. i. maguk megvédésére és az igazság meggyilkolására használnának fel.

Azon reménnyel tesszük tehát le tollunkat, hogy miután ezen dolgokról mind a magas miniszteriumot, mind az állami főügyészséget, mind pedig az illető hatóságot, mind pedig a közönséget kellően tudósítottuk, ez többé elpalástolva és mis-másolva nem maradhat, hanem közzé fog nyulni, intézkedni felette az osztó igazság keze.

DE BALLAGI GÉZA.

